

ЕКСПОРТ ОСНОВНИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Проаналізовано динаміку і структуру виробництва та експорту основних зернових культур у регіонах світу.

Торгівля будь-якої країни світу чи в її межах, чи з іншими країнами була завжди головним фактором її економічного розвитку. При цьому велике значення мала торгівля продовольчими товарами в цілому та зерновими культурами зокрема з огляду на глобальну продовольчу кризу [1], що виникла наприкінці минулого року і має довгу передісторію [2]. Тому торгівля зерном як головна форма забезпечення продовольчої безпеки країн, які при стрімко зростаючому населенні поки що не в змозі забезпечити його продуктами харчування хоча б у мінімальних обсягах від потреби, набуває ще більшого значення. У зв'язку з цим проаналізовано динаміку експорту та імпорту основних зернових культур — пшениці, рису, кукурудзи та ячменю — з використанням даних статистичної бази ФАО [3]. До речі, в багатьох країнах світу значна частина як власного врожаю кукурудзи та ячменю, так і імпорту цих культур використовується у вигляді харчових продуктів.

Співставлення даних обсягів експорту пшениці на світовому рівні за період з 1961 по 2005 рік показало чітку динаміку їх зростання з 39,5 до 120,2 млн тонн. Тобто експорт пшениці у світі збільшився у 3 рази.

Європа за темпами зростання експорту є лідером — більше ніж у 23 рази — від 2,1 до 49,8 млн тонн. На другому місці країни Південної і Центральної Америки — зростання обсягу більше ніж у 10 разів — від 1 до 11,5 млн тонн і на третьому місці Океанія з її лідером Австралією, де експорт зріс у 3,3 рази, а при порівнянні з 2000 роком — у 4,2 рази.

За загальними обсягами експорту пшениці перше місце у 2005 році посіла Європа, яка в 1961 році поступалася перед Північною Америкою — понад 26 млн тонн. При цьому, якщо Європа динамічно нарощувала експорт пшениці, то Північна Америка, навпаки, після 1995 року знижувала його.

Останнє місце за обсягами експорту пшениці посідає Африка — лише 93,8 тис. тонн у 2005 році при найвищому показнику — 215,9 тис. тонн у 2000 році (табл. 1).

Співставлення обсягів експорту та виробництва пшениці свідчить про те, що експортоорієнтованими

по цій культурі є Океанія — 54,9 % (у 2000 році — 79,1 %) та Північна Америка — 48,5 % урожаю, тоді як Азія експортувала у 2005 році лише 1,2 % валового збору пшениці, Африка — тільки 0,4 %.

На світовому рівні питома вага експорту в загальному врожаї пшениці у 2005 році становила 19,1 % проти 17,8 % у 1961 році.

Цікаво те, що обсяги експорту рису набагато менші за обсяги експорту пшениці — лише близько 2,9 млн тонн у 2005 році, або тільки 0,45 % загальносвітового виробництва. Тобто ця культура практично повністю споживається в регіонах її вирощування. Так, в Африці з 20,1 млн тонн урожаю рису 2005 року експортовано лише 10,5 тис. тонн, або 0,05 %, Азія з 571,3 млн тонн експортувала 759 тис. тонн, або 0,13 % врожаю, при тому що 1961 р. вона була головним експортером рису — 445,3 тис. тонн, або 93,8 % світових його обсягів. 2005 р. головним експортером цієї культури стала Північна Америка — 1985,7 тис. тонн; її питома вага у світових обсягах становила 68,7 % (табл. 2).

Друге місце за обсягами експорту серед зернових культур посідає кукурудза (на жаль, статистична база даних ФАО подає інформацію щодо її експорту лише з 1990 року) — 90,9 млн тонн у 2005 році проти 73,4 млн тонн у 1990 році.

Природно, що головним експортером зерна цієї культури є Північна Америка — майже 45,9 млн тонн у 2005 році. Але обсяги експорту кукурудзи країнами цього континенту значно зменшуються через спрямування значних обсягів урожаю на виробництво біопалива.

Так, якщо у 1995 році Північна Америка експортувала 61 млн тонн кукурудзи із 195,2 млн тонн загального врожаю, або майже 31,3 %, то у 2005 році питома вага експорту знизилася до 15,7 %, або майже у 2 рази.

Водночас Європа збільшила обсяги експорту кукурудзи більше ніж у 2 рази при зростанні обсягів валових зборів у 1,9 рази, а країни Південної і Центральної Америки — відповідно у 4,8 і 3,1 рази (табл. 3).

Таким чином, питома вага експорту в загальному врожаї кукурудзи Європейського континенту в 1995 році становила майже 33,8 %, а у 2005 році — 19,2 %, у країнах Південної та Центральної Америки — відповідно 13,9 і майже 18,9 %.

Внаслідок значного зростання обсягів експорту кукурудзи інших континентів планети питома вага

Північної Америки знизилася з 72,1 % у 1995 році до 50,5 % у 2005 році.

Експорт ячменю порівняно з майже двократним збільшенням валових зборів цієї культури зріс на світовому рівні майже у 3,6 раза — з 7,2 млн тонн у 1961 році до 25,8 млн тонн у 2005 році. При цьому головним експортером цієї культури була Європа, яка збільшила вивезення ячменю з 2,7 млн тонн

у 1961 році до майже 18,4 млн тонн у 2005 році, або у 6,8 раза при зростанні обсягів виробництва у 2,9 раза. Отже, якщо у 1961 році питома вага експорту ячменю Європи у світових обсягах становила 37,8 %, то у 2005 році вона зросла до 71,1 %. Водночас значно зменшили обсяги експорту Африка — з 42 до 2,7 тис. тонн і Азія — з 1161,9 до 372 тис. тонн (табл. 4).

Таблиця 1

Експорт пшениці в динаміці, тис. тонн

Континент	1961 р.	1965 р.	1970 р.	1975 р.	1980 р.	1985 р.	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.
Африка	75,5	243,5	51,7	19,4	143,6	71,5	129,3	151,0	215,9	93,8
Північна Америка	27132,5	29582,9	28190,6	42155,6	52772,5	41816,4	46098,3	50164,9	47285,8	41465,1
Південна і Центральна Америка	1065,6	7426,6	2350,1	1862,5	4517,9	9623,0	6491,9	7951,1	11719,5	11542,9
Азія	4964,2	1819,0	5004,4	2717,7	1806,2	2049,3	1056,0	2040,0	7721,4	3325,1
Європа	2126,0	5399,9	7602,8	12845,1	16061,5	26804,1	30172,5	32354,9	33419,7	49839,7
Океанія	4163,8	5714,7	6951,9	7860,1	14876,5	15705,0	12406,2	7023,1	17759,9	13915,9
Світ	39527,6	50186,6	50151,3	67460,5	90178,1	96069,2	96758,5	103529,2	118643,1	120249,9

Таблиця 2

Експорт рису в динаміці, тис. тонн

Континент	1961 р.	1965 р.	1970 р.	1975 р.	1980 р.	1985 р.	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.
Африка	3,6	5,0	7,36	3,2	0,2	0,9	0,1	0,3	13,3	10,5
Північна Америка	7,0	5,7	7,7	0,7	30,9	75,9	543,2	795,8	1599,1	1985,7
Південна і Центральна Америка	10,0	1,2	4,6	23,5	69,8	2,3	31,2	123,7	226,0	47,4
Азія	445,3	459,2	382,1	154,9	30,3	383,7	7,7	543,1	575,5	759,3
Європа	5,5	3,3	7,8	33,8	72,6	43,1	89,0	182,4	112,7	85,2
Океанія	3,1	0,1	21,2	0,5	5,4	0,4	7,4	31,1	52,8	0,5
Світ	474,4	474,5	430,7	216,6	209,1	506,3	678,7	1710,6	2609,9	2890,0

Таблиця 3

Експорт кукурудзи в динаміці, тис. тонн

Континент	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.
Африка	2438,14	2537,08	966,35	2426,40
Північна Америка	52944,20	61087,69	48847,33	45870,02
Південна і Центральна Америка	3375,6	7234,3	11241,9	16386,6
Азія	5378,20	542,14	11070,56	9644,72
Європа	8061,98	8612,89	11037,73	16539,96
Океанія	23,11	4,76	52,74	12,16
Світ	73416	81210,82	83359,85	90891,76

Таблиця 4

Експорт ячменю в динаміці, тис. тонн

Континент	1961 р.	1965 р.	1970 р.	1975 р.	1980 р.	1985 р.	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.
Африка	42,0	32,4	235,6	5,4	35,1	57,3	19,3	57,6	7,7	2,7
Північна Америка	2395,8	2114,7	4146,3	4068,2	4194,9	2937,8	6008,5	3559,6	2919,3	2764,6
Південна і Центральна Америка	129,7	304,7	97,9	28,0	71,8	85,8	103,6	47,0	42,4	338,5
Азія	1162,0	2535,1	736,3	835,4	535,1	412,9	79,1	1474,0	877,4	372,0
Європа	2698,5	2708,6	4658,8	5766,7	8192,7	12816,8	10824,6	10934,4	16721,2	18366,4
Океанія	768,8	369,2	631,3	1759,7	3047,1	5481,7	2600,8	1353,7	2971,9	3928,1
Світ	7196,7	8064,6	10506,2	12463,3	16076,6	21792,3	19656,6	17632,1	23849,2	25832,9

Висновок. Аналіз динаміки змін експорту головних зернових культур показав значне його нарощування по пшениці, кукурудзі та ячменю при майже повному споживанні рису в регіонах, де він вирощується, а також перерозподіл сфер впливу континентів у світових обсягах торгівлі цими зерновими культурами.

Використані джерела

1. Ринок зернових: високі світові ціни на зерно підживлюють інфляцію (FAO) // Пропозиція. — 2007. — № 1. — С. 54—55.
2. Грибков М. Развитие мирового зернового рынка / М. Грибков // Междунар. с.-х. журн. — 2008. — № 2. — С. 45—46.
3. www.fao.org